

SAHNEDEKİ SİYASET
SİYASAL DÜŞÜNÜNİN ESTETİK İMGELERİ

EFE BAŞTÜRK

EFE BAŞTÜRK

Ankara Üniversitesi'nde Siyaset Teorisi alanında doktora derecesi aldı. Őu anda Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi. Politika felsefesi alanında kitapları ve çeşitli ulusal ve uluslararası dergilerde yayımlanmış çalışmaları bulunmaktadır. Düşünce tarihi ve politika felsefesi alanında çalışmalarına devam etmektedir.

Başlıca eserleri: *İçkinlik Demokrasisi: Deleuze ve Politik Felsefe* (2018), *Platon'da Politika Düşüncesinin Soykütüğü* (2019), *Biyonoetika'nın Doğuşu: Aristoteles'te Etik, Politika ve Canlı Yaşamın Yönetimi* (2019), *Açılma: İki Leviathan Okuması* (2020), *Politika Felsefesi Tarihi: Sokrates'ten Rousseau'ya* (2021), *Tempus Fugit: Schmitt'ten Habermas'a Çağdaş Politik Felsefe* (2022), *Foucault'dan Rancière'e Gelecek Demokrasi* (2023).

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	11
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	13
GİRİŞ	17
1	
KURTARICININ PORTRERLERİ	
HİRİSTİYANLIĞIN SİYASAL İMGELEMİNDE DÖNÜŞÜMLER	25
2	
HÜMANİST BİR SANAT ESERİ	
SİENA TRECENTO'SUNDA CUMHURİYET FİKRİ	61
3	
SİYASAL GROTESK	
RÖNESANS SANATINDA İMGENİN SİYASETİ I	94
4	
BAKIŞIN ÖZGÜRLEŞMESİ	
RÖNESANS SANATINDA İMGENİN SİYASETİ II	131
5	
PERDEYİ ARALARAKEN...	
HOBBS, CARAVAGGIO VE BAROK ÜSLUP	159
6	
DEVİRİN ALACAKARANLIĞINDA	
ROMANTİZMİN NOSTALJİK İMGELERİ	200

	7	
MODERN PARİS'İN SKANDALLARI		
FANTAZMAGORYA VE EMPRESYONİST İTİRAZ		234

	8	
DURA LEX SED LEX		
YASANIN ÖNÜNDE ÇIPLAK HAYAT		258

TABLULARIN LİSTESİ		284
--------------------	--	-----

DİZİN		285
-------	--	-----

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

“Sanat, düşüncelerinizin etrafındaki bir çizgidir.”

Gustav Klimt

Elinizdeki kitap, siyasal düşünceyi, tıpkı bir metni okur gibi, sanat eserlerindeki kompozisyonların serbest yorumuyla yakalamayı amaçlıyor. Bir metin ile tablo arasında akademik düzeydeki biçimsel veya içeriksel farkları şimdilik bir kenara bırakarak, şu hipotezi öne sürmek istiyorum: Batı siyasal düşüncesi, Platon ile başlayan o geniş ve derinlikli tarihinde, aslında hep düşüncesinin nesnesine fazlalık oluşturan bir imge fikriyle temas hâlinde olmuştur. Başka bir deyişle, Batı siyasal düşüncesi, aslen Sokrates’ten itibaren, mevcudiyetteki eksikliği kavramaya yönelen özgül bir bakışın varlığında şekillenmiştir. Bu eksiklik, düşünce ile nesnesi arasındaki bağın sanıldığı gibi bütünlüklü olmadığı savından türer. Siyasal düşüncenin bir imgeye referansla oluşmasının özünde yatan şey, tam da bu eksikliği işaret eder tarzda bir açıklığın gündeme getirilme ihtiyacıdır. Platon, *Devlet*’in kimi yerlerinde mitolojik hikâyelere atıflar yaparken, kadim anlatıların otoritesinden güç almaktan ziyade, bu anlatıların *hic et nunc*¹ etkisine başvurmayı ister. Filozof, hakikate referansla kurulu anlatıyı, üzerine inşa edildiği tarihsel anın ötesine taşımak amacıyla, onun felsefi, yani belli bir metinselliğe özgü yasasının ötesine geçmenin zorunluluğunu fark etmiştir. Düşünce ne denli hakikatle ilgili olursa olsun, bir açıklığa, tüm zamanlarda

¹ Lat. şimdi ve burada.

geçerli olmayı vaat edebilecek bir tamamlanmamışlığa sahip olmalıdır. Düşüncenin imgeyle teması, hatta kendisinin bir imgeye dönüşümü, bu zorunluluk hissini bir sonucudur.

Batı siyasal düşüncesi, siyasal kavramların ve sözcüklerin tarihsel gerçekliklerini aşan bir zaman-dışılığa sahip olabilmesiyle evrensel bir içeriğe sahip olmuştur ve bu yalnızca bir model oluşturmasıyla açıklanamaz. Siyasal terminolojinin tedavüldeki kavramları, misal egemenlik veya özgürlük, belirli tarihsel anların veya ilişkilerin sonucunda gerçekleşmiştir ve siyasal düşünce tarihi bu anların muhakkak anlatıya dâhil edilmesini talep eder. Bu meşru bir taleptir çünkü siyasal bir sözcüğü ortaya çıkmasına neden olan somut ilişkilerden ayırmak, sözcüğün anlamını zedeleme ya da daha kötüsü onun içeriğini boşaltma tehlikesi barındıracaktır. Fakat, bana öyle geliyor ki Batı siyasal düşüncesi, bu sözcük ve kavramlarda onların tarihselliklerini aşan bir şeye hep yer ayırmıştır. Düşünce, daima kendinde bir fazlalık barındırır şekilde vuku bulmuş ve bu yüzden siyasal düşünce, yönetim hakkındaki düşüncelere indirgenme sıklığından kurtulabilmiştir.

Öyleyse hipotezime yeniden dönmek istiyorum: Batı siyasal düşüncesinde, düşüncenin salt olguyu değil, fakat tüm zamanların *hic et nunc* bir araya getirilmesine olanaklılık tanıyan bir açıklık ufku vardır ve burada, olanaklı bir gelecek ile yitirilmemiş bir geçmiş bir aradadır. İşte düşünceyi imgeye dönüştüren, onu imgesel bir varlığın ufkunda kavramaya neden olan şey, bu zamansal açıklığın kendisidir. Düşünce, olguyu anlamanın veya açıklamanın formel biçimiyle veya yasasıyla ilgilenmez; o, tarihsel anların bir araya getirilebilir olan tamamlanmamış unsurlarıyla ilgilenir. Bu yüzden düşüncenin nesnesi, daha doğrusu izini sürdüğü şey, anlamı açıklıkta kavrayabilmeye olanak sağlayan imgelerden başkası değildir. Bu imgelerin varlığında [siyasal] düşünce, kendisini olgudan –ve tarihten– koparabildiği gibi, olmamış ama olabilecek olanın dünyasına da dâhil edebilir.

İşte bu yüzden, bu kitabın tüm amacı, siyasal düşünce

ile sanat eseri arasındaki bağı esasen ontolojik bir yakınlık üzerine kurulu olduğunu göstermektedir. Burada seçilen eserler, düşünce ve imge üzerinden kurulan sanat-siyaset yakınlığını vurgulamayı hedefliyor. Şüphesiz binlerce yıllık düşünce ve sanat tarihini bir araya getirme fikri, ne denli özgül bir yorumlamaya dayanırsa dayansın, bir yerde keyfi gibi görünme riskini barındırır. Fakat şunu da söylemeden edemeyeceğim: Keyfi ya da öznel görünen seçimlerin başlıca sebebi, düşünce ile imge arasındaki bağlantının ontolojik zemini olan açıklığın kavranabilirliğini sağlama kaygısıdır. Dolayısıyla, modern siyasal düşüncenin temel kavramlarına ev sahipliği yapan ve bu nedenle modern siyasal düşüncüyü anlamak için daima dönülmesi gereken evreleri izleyebileceğim eserleri tercih ettim. Siyasetin özerkliğe kavuştuğu Rönesans, halkın kurucu öznelliğe büründüğü Devrim dönemi ya da Hobbes'un bir makine gibi tasarladığı ama beri taraftan bu makinenin işlemesi için devreye koyduğu dışsal bir teolojik yönlendiriciye yer açan egemenlik fikri, düşünce ile imgenin kaynaştığını göstermeye çalıştığım sanat eserleri üzerinden incelemeye alındı. Bu nedenle okurlardan ricam, bu metnin sanat eserlerini siyasal açıdan okumaya ve yorumlamaya çalışan bir kaygıdan ibaret olmadığını bilmesidir. Metin, sanat ile siyaset arasındaki bağıntıyı, Batı siyasal düşüncesinin kökensel bir gerçeğinden hareketle, düşünce ve imge arasında açıklıkta kurulan bir yakınlık vasıtasıyla ele almaya çalışmaktadır. Bu nedenle siyasal sözcükler, bir düşünce metnindeki gibi belirli bir anlamsal tutarlılığı hedefleyen ve bu anlamda düşüncüyü bir yasa ile bağlantılandırmaya çalışan yönetici bir fikrin yansıması olarak değil, bilakis, zamansız ve tutarsız gibi görünen öğelerin bir araya getirildiği bir açıklık alanında beliren imgeler düzeyinde ele alınmaya çalışıldı. Sanat eserini tıpkı bir siyasal düşünce metni gibi okumayı hedeflerken, eserlerdeki kompozisyonlara, eseri oluşturan öğelerin yerleşimine veya öne çıkarılmalarına bu yüzden daha fazla odaklandım. Başka bir deyişle, bu

denli kapsamlı bir yorumlamaya dâhil edemeyeceğim sanat eserlerine bu sebeple metinde yer vermedim.

Böyle bir metnin hikâyesi de olmalı, demişti sevgili dostum İlker Cihan Biner. Böyle bir kitap yazılabilmişse, sanırım ilk teşekkür, bu zamana değin sanat eserlerine dikkatimi vermem için beni her fırsatta zorlayan İlker'e edilmeli. Son ana kadar titiz okuyuşu ve cesaretlendirici tavrıyla sayın Zeynep Sayın'a da çok teşekkür ederim. İsminin bu kitapta yer alması benim için mutluluk vericidir. Başta İsmail Yılmaz olmak üzere, bana hep destek olan tüm FOL Kitap ekibine, sabırlı, titiz ve özverili çalışmalarından dolayı minnettarım. Aybüke, hayatının en zor döneminde bu kitabı takip etmeyi, sorularıyla atalete giren zihnimi meşgul etmeyi hiç bırakmadı. Tükenmeyen ilgisiyle bu kitabın görünmeyen yüzüdür. Ve bu kitaba ilgi ve değer gösteren kıymetli okuyuculara da şükranlarımı sunarım.

EFE BAŞTÜRK
AĞUSTOS, 2024